ประเทศไทยกับความยากจน: ความสำเร็จที่เปล่งประกาย หรือปัญหาที่ซ่อนเร้น?

Source: The Guardian

“ความสำเร็จทางเศรษฐกิจไม่ได้วัดแค่ตัวเลข แต่คือการสร้างเส้นทางที่ยั่งยืนเพื่อขจัดความยากจน ให้คนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรเพื่อชีวิตที่ดียิ่งขึ้น”

ก้าวข้ามมาตรฐานโลก แต่ความยากจนในประเทศยังเป็นบททดสอบที่ท้าทาย

ประเทศไทยได้ก้าวหน้าอย่างมากในการลดความยากจน และได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติถึงความสำเร็จดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงอยู่ในจุดที่ต้องตัดสินใจว่าจะก้าวไปทางใดต่อ เพราะแม้จะได้รับการยอมรับว่าบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติในการขจัดความยากจนขั้นรุนแรง แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียด กลับพบภาพที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยยังคงมีประชากรไทยราว 2.39 ล้านคน ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศ ซึ่งนำไปสู่คำถามสำคัญเกี่ยวกับความหมายของการขจัดความยากจนในเศรษฐกิจใหญ่อันดับสองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความขัดแย้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการวัดและการจัดการปัญหาความยากจนในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว

สองมาตรฐาน สองภาพสะท้อน: ความจริงเบื้องหลังตัวเลข

สถิติความยากจนของประเทศไทยเมื่อมองในภาพรวมดูน่าประทับใจ โดยสัดส่วนประชากรที่มีรายได้น้อยกว่า 2.15 ดอลลาร์สหรัฐ (75 บาท) ต่อวัน ซึ่งเป็นเกณฑ์ความยากจนของธนาคารโลก อยู่เพียง 0.6% เท่านั้น ส่งผลให้ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่สามารถขจัดความยากจนขั้นรุนแรงได้สำเร็จ ความสำเร็จนี้ทำให้ประเทศไทยมีความโดดเด่นเมื่อเทียบกับหลายประเทศที่กำลังพัฒนา อย่างไรก็ตาม ความจริงในประเทศกลับสะท้อนเรื่องราวที่แตกต่างออกไป

เมื่อเปรียบเทียบกับเส้นความยากจนของประเทศไทยเอง ซึ่งกำหนดไว้ที่ 3,043 บาท (85 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อคนต่อเดือน ตัวเลขกลับเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยยังคงมีประชากร 3.41% ของประเทศที่ถูกจัดว่าเป็นคนยากจน ความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ คือ ความไม่

สอดคล้องระหว่างเกณฑ์มาตรฐานระดับสากลและความเป็นจริงในระดับประเทศ

แม้ว่าเกณฑ์ความยากจนระดับโลกจะเป็นเครื่องมือวัดที่มีประโยชน์ในการเปรียบเทียบระหว่างประเทศ แต่ก็มักไม่สามารถสะท้อนต้นทุนการดำรงชีวิตที่สูงขึ้นและสภาพเศรษฐกิจ-สังคมที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละประเทศได้อย่างเต็มที่ สำหรับประเทศไทย ความแตกต่างเหล่านี้ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของความเหลื่อมล้ำทางภูมิภาค การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน และความไม่เสมอภาคด้านรายได้ การเข้าใจถึงขอบเขตของปัญหาความยากจนอย่างแท้จริงจำเป็นต้องศึกษาลึกลงไปในแต่ละภูมิภาคของประเทศ

ความแตกต่างทางภูมิภาค: มุมมอง 20 ปี ของความยากจนในประเทศไทย

การเปรียบเทียบเส้นความยากจนในประเทศไทยระหว่างปี 2000 และ 2023 แสดงให้เห็นถึงทั้งความสำเร็จและปัญหาที่ยังคงมีอยู่ ในปี 2000 เส้นความยากจนอยู่ระหว่าง 1,283 ถึง 2,161 บาทต่อคนต่อเดือน โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือมีระดับความยากจนสูงที่สุด เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่พึ่งพาการเกษตรและห่างไกลจากศูนย์กลางเศรษฐกิจ ทำให้การเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นไปได้ยาก

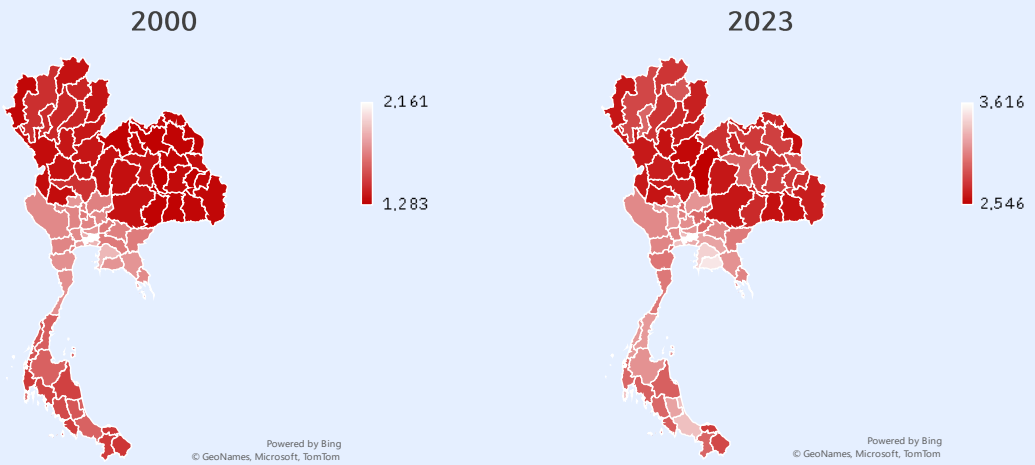
ในปี 2023 เส้นความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างมากเป็น **2,546 ถึง 3,616 บาทต่อเดือน** ซึ่งสะท้อนถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบความเหลื่อมล้ำทางภูมิศาสตร์กลับไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือยังคงมีเส้นความยากจนสูงที่สุด สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยังคงอยู่แม้เศรษฐกิจจะเติบโตขึ้น

ในทางกลับกัน กรุงเทพฯ และจังหวัดในภาคกลางได้รับประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่ดีกว่า โอกาสทางเศรษฐกิจที่มากขึ้น และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทำให้เส้นความยากจนค่อนข้างคงที่ ความไม่เท่าเทียมนี้สะท้อนถึงปัญหาสำคัญนั่นคือ การเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะแก้ไขความเหลื่อมล้ำที่ฝังรากลึกได้

การแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทยจึงไม่ใช่เพียงแค่การพัฒนาทั่วประเทศ แต่จำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานในชนบท การเข้าถึงการศึกษา และการบริการด้านสุขภาพในพื้นที่ที่ขาดแคลน เพื่อให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างเท่าเทียม

ความเหลื่อมล้ำทางภูมิภาคที่ยังคงอยู่สะท้อนให้เห็นว่าการลดความยากจนต้องก้าวไปไกลกว่าตัวเลขทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ความยากจนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นได้

เส้นความยากจนจำแนกตามจังหวัดในประเทศไทย

Source: Office of the National Economic and Social Development Board (NESDC).

บริบทอาเซียนและความท้าทายในอนาคต

การลดความยากจนในภูมิภาคอาเซียนแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละประเทศ โดยเวียดนามถือเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นที่สุด ด้วยอัตราความยากจนเพียง 4.2% ในปี 2022 ซึ่งเป็นผลมาจากความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่อินโดนีเซียมีอัตราความยากจนอยู่ที่ 9.5% ในปี 2021 แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในระดับที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม กัมพูชาและเมียนมายังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างมาก โดยมีอัตราความยากจนที่สูงถึง 21.5% (2021) และ 24.8% (2017) ตามลำดับ

แม้ว่าหลายประเทศในอาเซียนจะมีพัฒนาการที่ดีในการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ความสำเร็จในการดำเนินการยังมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายและเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของแต่ละประเทศ ซึ่งความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่แต่ละประเทศต้องเผชิญในการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีอัตราความยากจนสูง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนานโยบายและการปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในภูมิภาค

สำหรับประเทศไทย ความท้าทายไม่ได้อยู่ที่การลดความยากจนเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการจัดการกับปัญหาความยากจนในมิติที่หลากหลาย นอกเหนือจากระดับรายได้แล้ว ปัญหาความยากจนหลายมิติยังเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงการศึกษา บริการด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และโอกาสในการยกระดับสถานะทางสังคม ซึ่งล้วนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม ในเขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ยังมีปัญหาด้านความสามารถในการจ่ายค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทั้งค่าที่อยู่อาศัยและค่าบริการที่เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการเติบโตของรายได้ ซึ่งสร้างรูปแบบความยากจนแบบใหม่ในเขตเมือง ในขณะเดียวกัน พื้นที่ชนบท โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีความเปราะบางต่อผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่สมบูรณ์ และการขาดแคลนระบบคุ้มครองทางสังคม

แม้ว่าความก้าวหน้าของประเทศไทยจะโดดเด่นเมื่อเปรียบเทียบกับบางประเทศในอาเซียน แต่ก็ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในเรื่องการกระจายทรัพยากรที่ยังไม่ทั่วถึง การสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับกลยุทธ์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาความยากจนในหลายมิติจะเป็นสิ่งสำคัญในการก้าวไปสู่อนาคตที่มั่นคงและยั่งยืนสำหรับทุกคน

เส้นทางข้างหน้า: ก้าวสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน

การลดความยากจนในประเทศไทยยังคงเป็นภารกิจที่ต้องดำเนินต่อไป แม้จะมีความก้าวหน้าสำคัญในช่วงที่ผ่านมา แต่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เน้นย้ำว่า “แม้เราจะลดความยากจนอย่างรุนแรงได้สำเร็จแล้ว แต่งานของเรายังไม่สิ้นสุด เป้าหมายสำคัญต่อจากนี้คือต้องทำให้การพัฒนา กระจายไปถึงทุกพื้นที่ของประเทศ”

แนวทางในอนาคตของประเทศไทยต้องอาศัยการแก้ปัญหาความยากจนในเชิงลึกและหลายมิติ การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ต้องอาศัยการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การขยายระบบคุ้มครองทางสังคม เช่น เงินช่วยเหลือ เงินทดแทนการว่างงาน และเงินอุดหนุนเป้าหมาย จะเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยเหลือประชากรกลุ่มเปราะบางและรองรับความต้องการที่เร่งด่วน

กลยุทธ์การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทุกกลุ่มยังเป็นสิ่งจำเป็น การสร้างงานที่มั่นคง สนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก และส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการในท้องถิ่น จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และทำให้ผลประโยชน์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจกระจายไปยังทุกภูมิภาค ไม่ใช่เพียงแค่ในเขตเมือง เพื่อปิดช่องว่างทางการพัฒนาและส่งเสริมความเสมอภาค

การแก้ปัญหาความยากจนในหลายมิติยังต้องการการเข้าถึงการศึกษาและบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพอย่างแท้จริงสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใดหรือมีสถานะทางสังคมแบบใด เพื่อทำลายวงจรความยากจนและส่งเสริมการยกระดับสังคมในระยะยาว นอกจากนี้ การลงทุนในที่อยู่อาศัยราคาย่อมเยาและโครงสร้างพื้นฐาน

สาธารณะ จะช่วยให้พื้นที่เขตเมืองสามารถรองรับค่าครองชีพที่สูงขึ้นได้

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศควรเป็นหัวใจของกลยุทธ์การลดความยากจนของประเทศไทย การส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน การจัดทำโครงการเพิ่มความยืดหยุ่นต่อภัยพิบัติ และการลงทุนในพลังงานหมุนเวียน จะช่วยลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมและสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว การปกป้องประชากรที่เสี่ยงต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทสรุป: เส้นทางข้างหน้า

สำหรับคนไทยหลายล้านคนที่ยังคงอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนระดับชาติ ความแตกต่างระหว่างเกณฑ์มาตรฐานสากลและเกณฑ์ในประเทศนั้นแทบไม่มีความสำคัญ ความยากลำบากในชีวิตประจำวันสะท้อนว่าการบรรลุเป้าหมายเชิงสถิติเพียงอย่างเดียวเป็นเพียงก้าวแรกสู่ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ การวัดผลสำเร็จที่แท้จริงคือการสร้างเส้นทางที่ยั่งยืนในการขจัดความยากจน เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เข้าถึงโอกาสและทรัพยากรสำหรับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ประสบการณ์ของประเทศไทยสะท้อนถึงความซับซ้อนของการลดความยากจนในประเทศกำลังพัฒนา แม้ว่าประเทศจะประสบความก้าวหน้าที่น่าประทับใจตามมาตรฐานสากล แต่ความท้าทายที่ยังคงอยู่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้แนวทางที่ละเอียดอ่อนและรอบด้านในเส้นทางการพัฒนาที่กำลังดำเนินต่อไป ประเทศไทยจำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่การแปลงการเติบโตทางเศรษฐกิจให้เป็นการพัฒนาที่มีความหมายสำหรับประชาชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เคยถูกมองข้ามในอดีต

ด้วยการเผชิญหน้ากับความท้าทายเหล่านี้อย่างจริงจัง ประเทศไทยจะสามารถก้าวเข้าใกล้เป้าหมายในการบรรลุความสำเร็จที่ไม่ใช่แค่เพียงตัวเลขเชิงสถิติ แต่หมายถึงความสำเร็จที่แท้จริงและยั่งยืน

Kusuma Thanavong
Kusuma.Thanavong@bangkokbank.com
Thaksin Saeteaw
Thaksin.Saeteaw@bangkokbank.com

Strategic Outlook and
Transformation Management
Office of the President